

Nr 459.

Av herr **Thomson m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 100, med förslag till lag om församlingsstyrelse m. m.*

I 1842 års folkskolestadga ålades prästerskapet att uppmuntra till inrättande och begagnande av sockenbibliotek samt att föreslå därtill tjänliga böcker. Sedermera överflyttades denna skyldighet till skolråden.

De så givna bestämmelserna synas ha lett till att frågor rörande folkbibliotek i regel handlades av kyrkostämman. Emellertid fastslogs genom en kungl. resolution den 8 februari 1867, att — då enligt § 7 i förordningen om kommunalstyrelse på landet från de kommunala angelägenheter, som skulle handläggas vid kommunalstämma, endast voro undantagna sådana, om vilka särskilt stadgats, och då frågor om sockenbibliotek icke funnos nämnda bland de ärenden, som enligt § 2 i kyrkostämmoförordningen skulle handläggas av kyrkostämman — frågor om sockenbibliotek tillhörde kommunalstämmas och ej kyrkostämmas handläggning.

Ett sedermera motionsvägen (1899, II: 111) framlagt förslag i syfte att få till stånd ändring i berörda avseende blev av riksdagen avslaget.

Då riksdagen 1905 första gången beviljade statsunderstöd åt folkbibliotek, skedde emellertid en förändring i bestämmelserna om handläggning av frågor av nämnda art. I den kungl. propositionen (nr 47) angående dylikt understöd föreslogs, att sagda ärenden skulle höra under den kyrkliga och ej under den borgerliga kommunen. Motiveringen härför var, att skol- och sockenbiblioteksfrågorna vore så nära sammanhörande, att de borde vara föremål för samma kommunala myndigheters bestämmanderätt och omvårdnad. I en i anledning av denna proposition väckt motion (II: 213) yrkades emellertid, att folkbiblioteksärendena skulle tillhöra den borgerliga kommunen. Riksdagen följde också ej helt Kungl. Maj:t utan beslöt, att folkbiblioteksfrågorna skulle tillhöra området för såväl den borgerliga som den kyrkliga kommunens handläggning. I kyrkostämmoförordningen § 2 infördes på grund härav det alltjämt gällande stadgandet, att till kyrkostämmas handläggning hör frågor om »församlingsbibliotek, vilka kunna utgöras av eller i sig innefatta skolbibliotek». Ett motsvarande stadgande infördes i förordningen om kyrkostämman etc. i Stockholm. Däremot ansågs en särskild bestämmelse om folkbiblioteksärendena ej behöfelig i förordningarna om kommunalstyrelse på landet och i stad. Rätten för borgerlig kommun

att handlägga dylika frågor vore, menade man, tillräckligt klart angiven genom beslutet, att statsanslag kunde utgå till lands- eller stadskommun för upprätthållande eller underhåll av kommunbibliotek (jfr kungl. kungörelsen ¹⁶/₆ 1905 angående understöd åt folkbibliotek; jfr numera kungl. kungörelsen den ²⁴/₁ 1930 nr 15).

I sitt ³⁰/₁₂ 1922 avgivna betänkande föreslogo emellertid kyrkofullmäktigesakkunniga, att folkbiblioteksärendena skulle tillhöra endast den borgerliga kommunens handläggning. Och i det såsom bilaga till proposition nr 100 vid innevarande års riksdag tryckta, inom ecklesiastikdepartementet utarbetade utkastet till lag om skolstyrelse i vissa kommuner (propositionen s. 239) ingick även förslag angående överflyttning till den borgerliga kommunen — samtidigt med folk- och fortsättningsskoleväsendet — av frågor om folkbibliotek samt angående handläggning av sistnämnda frågor i sådant fall.

I sitt häröver avgivna yttrande (propositionen s. 182) framhöll skolöverstyrelsen, att det överhuvud vore onödigt »att införa några som helst föreskrifter angående folkbiblioteksärendenas handläggning, därest de överflyttades till den borgerliga kommunen, eftersom ärenden angående folkbibliotek även enligt gällande bestämmelser kunde handläggas av borgerlig kommun lika väl som av kyrklig». Överstyrelsen föreslog därför borttagandet av alla föreskrifter om folkbibliotek i nämnda förslag. Men överstyrelsen ansåg sig för tydlighetens skull böra tillägga, »att enligt överstyrelsens mening intet hinder förefunnes för kyrklig kommun att fortfarande äga folkbibliotek även om skolärendena överflyttats till den borgerliga kommunen, liksom ock att enligt vederbörligen fastställda föreskrifter åtnjuta statsunderstöd till dylikt».

I den föreliggande propositionen har Kungl. Maj:t också följt skolöverstyrelsens förslag (propositionen s. 183).

Såttillvida var den av skolöverstyrelsen framförda kritiken givetvis riktig, att det på visst sätt måste anses som en oformlighet att här tala om en *överflyttning* av folkbiblioteksärendena. Då dylika ärenden under alla omständigheter kunna handläggas av den borgerliga kommunen, kan det av formella skäl ej — såsom skett i sagda utkast — stadgas att genom särskilt förordnande kan bestämmas, att folkbiblioteksärenden i *viss* kommun *må* utgöra för kommunen gemensam angelägenhet. Men därmed är ej sagt, att det av Kungl. Maj:t — i enlighet med skolöverstyrelsens yttrande — föreslagna sättet för handläggningen av folkbiblioteksärenden, därest folk- och fortsättningsskoleväsendet överflyttas till den borgerliga kommunen, kan anses vara riktigt.

Redan av formella skäl kan detta sättas i fråga. Enligt det föreliggande förslaget till lag om församlingsstyrelse (kap. 4 § 2) tillhör det skolrådet att handhåva förvaltningen och vården av församlingsbibliotek. Det är endast om församlingen finner det lämpligt, som den må för förvaltningen och vår-

den av församlingsbibliotek utse särskild biblioteksstyrelse (§§ 1 och 2). Men om skolärendena överflyttas till den borgerliga kommunen, skall skolråd ej utses (§ 1). Om församlingen i ett sådant fall skall äga att handlägga ärenden om församlingsbibliotek, *måste* den alltså utse särskild biblioteksstyrelse.

Emellertid kunna betydligt viktigare skäl anföras mot Kungl. Maj:ts förslag i här ifrågavarande fall.

Det skulle överhuvud kunna ifrågasättas om — med den utveckling folkbiblioteksväsendet numera fått — det finnes någon anledning till att frågor rörande folkbibliotek böra få handläggas av den kyrkliga kommunen. De skäl som kunna anföras för att skolärendena ej skola tillhöra den kyrkliga utan den borgerliga kommunen gälla även i fråga om folkbiblioteksärenden. Det finnes ej heller någon skillnad mellan församlingsbibliotek och folkbibliotek, som tillhöra borgerlig kommun. Härtill kommer, vad redan kyrkofullmäktigsakkunniga framhöllo, då de anförde: »För utvecklingen av en kommuns biblioteksväsende är det dessutom av den allra största vikt, att ledningen är enhetlig och att ej de ofta små summor, som kunna anslås för dylik verksamhet, splittras på konkurrerande institutioner.» (Bet. s. 240.) I detta sammanhang kan även erinras om att numera endast *ett* kommunalt bibliotek kan erhålla statsunderstöd inom en och samma borgerliga kommun (kungl. kungörelsen den ²⁴/₁ 1930 nr 15 § 3).

Så länge folkskoleärendena handläggas av den kyrkliga kommunen, kan emellertid *ett* skäl anföras för att denna även skall äga rätt att handlägga frågor om folkbibliotek. För den händelse folkbiblioteket är inrymt i folkskolebyggnad synes nämligen vården av biblioteket böra tillkomma församlingen. Men detta gäller givetvis blott så länge folkskoleväsendet hör under denna. Ty just detta skäl är vid ett överflyttande av folkskoleärendena till den borgerliga kommunen ett skäl *mot* att folkbiblioteket vårdas av församlingen och *för* att vården överlämnas till den borgerliga kommunen.

Av det sagda framgår, att enligt vårt förmenande inga skäl tala för att — såsom skolöverstyrelsen och Kungl. Maj:t ansett — den kyrkliga kommunen skulle ha rätt att äga och åtnjuta statsunderstöd till folkbibliotek, sedan folkskoleärendena överflyttats till den borgerliga kommunen. Tvärtom måste den uppfattning, som kommit till uttryck i det inom ecklesiastikdepartementet utarbetade utkastet till lag om skolstyrelse i vissa kommuner, i *sak* anses riktig.

Såsom ovan framhållits, kan det emellertid av formella skäl ej stadgas, att förordnande meddelas enligt ifrågavarande lag § 1, att folkbiblioteksfrågor *må* utgöra för kommunen gemensamma angelägenheter. Däremot finnes intet hinder för ett stadgande, att i nämnda fall vad som föreskrivits angående folkbibliotek i lag om församlingsstyrelse ej skall äga tillämpning. Man kan också såtillvida tala om en överflyttning av folkbiblioteksväsendet från den kyrkliga till den borgerliga kommunen, som de rättigheter, som

församlingen kan ha haft till egendom eller medel, som anslagits till eller användes för församlingsbibliotek, givetvis böra övertagas av den borgerliga kommunen.

Slutligen vill jag tillägga, att på grund av de särskilda bestämmelser som gälla för Stockholm alla stadganden i lag om församlingsstyrelse i Stockholm om folkbibliotek kunna utgå.

På grund av vad jag sålunda anfört får jag hemställa, att riksdagen måtte vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 100 på nedan angivet sätt vidtaga ändringar däri,

dels så att, vad som i lag om församlingsstyrelse i Stockholm kap. 1 §§ 2 och 3, kap. 2 §§ 10, 17 och 21, kap. 5 §§ 1, 2 och 7, kap. 6 §§ 2, 3, 4 och 6, kap. 7 § 3 föreslagits angående folkbibliotek (församlingsbibliotek) och biblioteksstyrelse, måtte utgå;

dels så att sist i § 2 av kap. 1 i lag om församlingsstyrelse följande tillägg införes:

»Har beträffande folk- och fortsättningsskoleväsendet i församling förordnande meddelats enligt § 1 i lagen om skolstyrelse i vissa kommuner, må till kyrkliga angelägenheter ej höra frågor om upprättande och underhåll av församlingen tillhörigt folkbibliotek (församlingsbibliotek), byggnad och underhåll av lokal för eller avgifter till sådant bibliotek.»

dels så att andra punkten i § 20 av lag om skolstyrelse i vissa kommuner får följande ändrade lydelse:

»Har förordnande meddelats, skall, såvitt Konungen ej annorlunda förordnat, kommunen omedelbart övertaga de rättigheter församlingen eller församlingarna hava till egendom och medel, som anslagits till eller användas för folk- och fortsättningsskoleväsendet *eller folkbibliotek (församlingsbibliotek)*, ävensom ikläda sig skyldighet att fullgöra de förbindelser i fråga härom, för vilka församlingen eller församlingarna häfta.

Stockholm den 12 mars 1930.

A. Thomson.

G. W. Källman.

Josef Weijne.